

Algéria

Sógor Dániel

Algéria elhelyezkedése és természetrajza

Algéria területe 2,381 millió km², ezzel Afrika és az arab világ legnagyobb, míg a világ 10. legnagyobb méretű állama. Ez a kép ugyanakkor csalóka lehet, hiszen területének 4/5-e sivatag. Történelmi és földrajzi szempontból Algéria két különböző részre oszlik: a nagyjából 1/5-öt kitevő északi, tengerparti sávra, amely a történelmi Algéria, illetve a másik 4/5-öt jelentő középső, illetve déli részre, amely már a Szahara, illetve a Száhel-övezet. Az északi tengerpart, illetve a mögötte elterülő hegyes terület mezőgazdaságilag hasznos, sűrűbben lakott vidék. Itt helyezkednek el a nagyobb városok is. Ennek a területnek a klímája mediterrán, itt él az ország lakosságának döntő többsége. A hegyvidéktől délre sík, sivatagi terület található, amely mezőgazdasági termelésre, illetve nagyobb letelepült lakosság ellátására szinte teljesen alkalmatlan, ugyanakkor gazdasági súlya meghaladja az északit. Itt, elsősorban a tunéziai és a líbiai határ mentén találhatóak ugyanis az Algéria fő bevételét adó kőolaj- és földgázmezők.¹

Algéria nyugaton Marokkóval és annak nyugati-szaharai területével, illetve Mauritániával, délen Malival és Niggerrel, kelet felé pedig Líbiával és Tunéziával határos. Ez a földrajzi elhelyezkedés döntően határozza meg az algír külpolitikai gondolkodást, amely egyszerre arab és afrikai. Algéria egyszerre látja magát döntő fontosságú arab államnak, illetve a fekete-afrikai eseményekben érdekelt, azokat befolyásolni képes tényezőnek.

A klíma tekintetében Algéria, köszönhetően hatalmas kiterjedésének is, igen változatos képet mutat. Az északi partvidéki rész mediterrán, forró nyarakkal, esős téllel és tavasszal. A mögötte elterülő hegyvidéki sáv éghajlata mérsékelt kontinentális, meleg nyarakkal, de jóval egyenletesebb és bővebb csapadékkal. A hegyvidéktől délre elterülő terület sivatagos, nagy napi hőingással és csak kevés esővel.²

Algéria gazdasága

Bár a függetlenség utáni erőszakos iparosítás komoly eredményeket ért el az önellátás terén, a petrokémiai cikkekre épülő monolit gazdaság paradigmáját nem sikerült megtörni. A szocialista gazdaságfejlesztés nagy károkat okozott a mezőgazdaságban, amelyben máig komoly potenciál van. Az 1980-as évektől kezdődő liberalizálás a kereteken oldott, majd az 1990-es években megjelentek a külföldi, elsősorban európai tőkebefektetések.

¹ Algéria belügyminisztériumának honlapja a tartományi felosztásról. Elérhető: www.interieur.gov.dz/index.php/ar/الجماعات-الإقليمية/تنظيم-الجماعات-الإقليمية.html (A letöltés dátuma: 2018. 03. 12.)

² *Algeria* (2018).

A gazdaság szocialista mintára ötéves tervekre épül, jelenleg a 2015–2019-es ciklusban járunk, amelyre a kormány 286 milliárd USD-t különített el. Makroszámok tekintetében Algéria alapvetően pozitív képet mutat. A GDP 166,8 milliárd dollár, a gazdasági növekedés 3,9%-kal, az infláció 4,8%-kal zárt 2015-ben. Az GDP-hez mért államadósságot az 1995-ös 116%-ról 2015-re 8,7%-ra faragták le, s 2010 óta stabilan 10% alatt is tartják. Az ország olajtartaléka a harmadik legnagyobb a kontinensen, míg gáztartaléka a világ tíz legnagyobbja között van. Mindezt azonban árnyalja, hogy a GDP/fő csak 4700 dollár körül van, az államháztartás hiánya pedig 12%-os rekordot zárt 2015-ben. A munkaerőre vetített munkanélküliség 11,2%, és foglalkoztatottnak 58%-át adja csak a magánszektor. A munkaerő 61%-át foglalkoztatja a szolgáltató szektor, 16,8%-ot a közzféra, 13%-ot az ipar és 8,7%-ot a mezőgazdaság. Az export 95%-át a petrokémiai cikkek teszik ki, ami a Sonatrach állami vállalat monopóliuma. Ennek az erősen monokulturális exportnak pedig több mint a fele három államba, Spanyolországba, Olaszországba és Franciaországba irányul.³ Ebből következőleg az algír gazdaság nemcsak rendkívül kitétt az olaj és gáz ára nemzetközi alakulásának, de egyben kapcsolatainak is az államok szűk köre felé. Ilyen helyzetben nehéz hosszú távú fejlesztési terveket készíteni, hiszen azt az ármozgás bármikor alááshatja, kompenzálására pedig nincs lehetőség. Súlyosabb, hogy a 2000-es évek óta a kormányzat több diverzifikációs programot indított be, amelyek sorra elbuktak. Ennek oka, hogy a fejlesztések elsődleges mozgatója maga az állam, amelyben a nepotizmus olyan kiterjedt, hogy a befektetett összegek épp az ellentétes hatást érik el.⁴

A mezőgazdaság aránya kicsi, erősen szorítkozik a cikkek egy szűk, exportorientált körére. Ezek a gabona, a bor és a datolya. Minthogy épp ez az a szektor, amelyben komoly potenciál van, és nagyban növelheti a vidék lakosságmegetartó képességét, itt – Marokkóhoz hasonlóan – Magyarországnak komoly szerepe lehet, elsősorban a technikai tudás átadásával és a fejlesztési programokban való részvétel útján.⁵

A demográfiai adatok szintén vegyes képet mutatnak. A lakosság összlétszáma 2016. január elsejével elérte a 40,4 millió főt. A népességnövekedés 2014-ben 2,1% volt, a lakosság 28%-a 15 év alatti, míg a 15–59 közötti korosztályba 63%-a tartozik. Bár a halálozások száma enyhén nő, az élve születések aránya gyorsabban emelkedik. Mindehhez a biztonsági és gazdasági helyzet viszonylagos javulásával az Európában élő algírok visszatérése társul.⁶ Ezek alapvetően pozitív tények, mégis komoly kihívást jelentenek az állam számára. A lakhatás biztosítása ugyanis állami feladat, így a kormányzat folyamatos lakásépítési programokat indít a repatriáció érdekében, és ez jelentősen megterheli a jelenleg gyengélkedő államháztartást. A növekvő népesség pedig a mezőgazdaság gyenge színvonala miatt folyamatosan áramlik a városokba, foglalkoztatása pedig egyre nehezebb.

A Transparency International 2012-es korrupciós jelentése Algériát a 105. helyre tette. Bár 2004-ben csatlakozott az ENSZ korrupció elleni egyezményéhez, az erre felállított testület tagjait az államfő csak 2010-ben nevezte ki. Mindehhez erős nepotizmus, az állami és katonai szereplők gazdasági érdekeltségei és erős állami korlátozások társulnak. Azaz bár a külföldi vállalkozásoknak Algéria kiváló terep lehet és a külső tőkebehozatal egybe is esik az állam hivatalos céljaival, erős ismeretségi – főként állami – háló nélkül a befektetés igen kockázatos.⁷

³ *Hašila t-Tiğāriyya l-Hāriğiyya* (2015).

⁴ *Algeria 2017; An-Našāt al-Iqtisādī wa t-Tašgīl wa l-Baṭāla – 2015* (2017).

⁵ *Algerian agriculture* (2017).

⁶ *Dimogrāfiyā al-Ġazā'ir – 2014* (2012).

⁷ *Iqtisādu l-Ġazā'ir wa l-fağwa bayna l-mawārid wa l-inğāzāt* (2013).

Mindezek alapján megállapítható, hogy ugyan Algéria lakossága növekszik, s gazdasága óriási kincsekkel rendelkezik, monokultúras szerkezete miatt mégis sérülékeny, míg a túlzott állami szerepvállalástól kevésbé képes szerkezetváltásra. A rövid távú kilátások stabilak, még akár biztatók is lehetnek, ám ha az olaj és a gáz világpiaci ára tartósan alacsony marad – amivel számolni lehet –, akkor komoly problémák jelentkezhetnek. Minthogy a költségvetést óriási szociális kiadások és magas katonai költségek terheli, illetve a gazdaság és a foglalkoztatás fő motorja maga az állam, egy költségvetési megingás komoly hullámokat vethet. Magyarország számára – amennyiben ehhez átgondolt állami segítség társul – a mezőgazdaság és a turizmus lehet érdekes, amely szektorok fejlesztése Algéria vállalt célja. Ez utóbbit jól mutatja, hogy az Algír Légitársaság 2016 szeptemberében közvetlen járatot indított Budapest és Algír között.⁸

Algéria közigazgatása és társadalma

Algéria hivatalos neve Algériai Demokratikus Népköztársaság, fővárosa Algír. Neve az arab „sziget” szó többes számából származik. Közigazgatásilag az ország 48 tartományra és 553 kerületre oszlik. A tartományi kormányzókat a központi kormány jelöli ki, míg a tartományi gyűlések tagjai helyi választásokon nyerik mandátumukat. Így a tartományok csak részleges önkormányzatisággal rendelkeznek, az arab országok hagyományait követve döntően centralizált az államigazgatás. Emiatt a tartományi kormányzók és a gyűlések tagjai sokkal jobban kötődnek Algírhoz, semmint a helyi lakossághoz.⁹

Etnikailag óriási különbséget figyelhetünk meg a származás és az öntudat, ezzel együtt pedig a nyelvhasználat közt. Éppen ezért a hivatalos statisztikákat is erős öntudati, felfogásbeli tényezők szövik át, így fenntartásokkal kezelendők. Hivatalosan a lakosság 80%-a arab, 10–15%-a berber, 1–2%-a afrikai, míg a fennmaradó része európai. Származás tekintetében azonban – bár erre vonatkozó megbízható kimutatás nem létezik – erősen vélelmezhető, hogy a lakosoknak csupán 10–15%-a arab, míg több mint 80%-a berber vagy berber–arab származású. Az ellentmondás magyarázata, hogy a függetlenség után – nem kis részben a francia gyarmatosítás és az azt felszámoló függetlenségi háború brutalitása miatt – az algír állam erőteljes arabosításba, az arab öntudat erősítésébe kezdett.¹⁰ Ez döntően sikeres, hiszen ez volt a viszonylag heterogén algír lakosság összefogó ereje.

Algéria történelme

A mai Algéria területe a Kr. e. 4. évezredtől fogva lakott térség: barlangrajzok bizonyítják, hogy már akkor nomád lakosság élt a ma sivatagos területen, amikor ott még szavanna volt. A Kr. e. 1. évezredből már adataink vannak berber lakosságról, amely az északi, hegyvidéki területen telepedett le, és kereskedelmet folytatott a sivatagon keresztül Belső-Afrika és a tengerpart között. Kr. e. 46-ban a berber Numidia királyságot Róma bekebelezte, és a mai Tunéziával

⁸ *Al-Huŷūt al-Ġawīyya l-Ġazā'iriyya taftaḥ haŷŷ al-Ġazā'ir Budābist* (2016).

⁹ Forrás: www.interieur.gov.dz/index.php/ar/الجماعات-الإقليمية/تنظيم-الجماعات-الإقليمية.html (A letöltés dátuma: 2019. 07. 21.)

¹⁰ *Ethnic Groups in Algeria* (s. a.). Fontos felhívni a figyelmet, hogy erről hivatalos kimutatás nem létezik, nem is létezhet, így a számok megbízhatatlanok, csupán egy általános képet jeleznek.

együtt az egyik legfontosabb római tartománnyá tette. A római betelepülés olyan mértékű volt, hogy ma Olaszország után Algéria rendelkezik a legtöbb római kori emlékekkel. Kr. u. 429-ben az Ibériai-félsziget felől germán vandálok törtek be, és alapítottak a mai Tunézia központtal államot, amely az algír hegyvidékre is kiterjedt. Ennek a germán kornak a hagyatéka mégis fontos, hiszen az Algériában élő kabila berberék európaias vonásait gyakran vezetik rájuk vissza.¹¹

Minthogy komoly bizánci helyőrséggel rendelkező nagyváros itt nem volt, a mai Tunézia arab uralom alá kerülése után, a 680-as években, Algéria sorsa is eldőlt. 690 után a mai Algéria az Umayya-dinasztia uralma alá, az egységes arab–iszlám birodalom keretei közé került. A kisszámú betelepülő miatt a frissen berendezkedő arab uralom együttműködött a berber lakossággal, és bizonyos értelemben közös irányítás állt fel.

Az arab hódítást mindenhol két párhuzamos, ám egymástól jól elválasztható folyamat kísérte, az arabizáció és az iszlamizáció. Az arabizáció az arab nyelv, szokások és társadalmi keretek átvételét, míg az iszlamizáció az iszlám vallás, annak jogi, morális követelményeinek felvételét jelenti. Ez sehol, ahol az arab iszlám birodalom a 7–8. században megjelent, nem zajlott kéz a kézben. Észak-Afrikában, különösképpen a keresztény fellegvárnak számító Tunézia eleste után, az iszlamizáció egy-két generáció alatt teljessé vált, ám az arabizáció még a 20. században is joggal kérdőjelezhető meg. Ez figyelhető meg Algéria esetében is, ahol a partvidék szinte azonnal, míg a berber törzsek önállósági harcaik elvesztése után vették fel az iszlám vallást.¹²

A 10–11. században a keleti területeket a Fátimidák utódai, a Zīrī, illetve a Ḥammādī állam uralta. Ekkor, az 1040-es évek után, éri el Algériát is egy arab népvándorlás Egyiptomból, a Banū Hilāl arab törzs nyugatra vonulása. Bár az útjukba eső legtöbb államot destabilizálták, a régió jelentős számú arab népelemmel töltődött fel. Az arabizáció részleges folyamata is igazából ekkor kezdődik. A nyugati területek ugyanakkor folyamatos marokkói hatásnak voltak kitéve. Először az al-Murābiṭūn (1040–1147), majd az al-Muwahhīdūn (1121–1269) berber dinasztiái terjesztették ki ide uralmukat, majd ez utóbbi szétesésével mind Marokkóban, mind Tunéziában helyi államok alakultak. Ebben a vákuumban jött létre a Zayyānī állam (1236–1556) Tlemcen központtal, egy berber klán irányítása alatt. A szomszédok gyengeségét mutatja, hogy bár a Zayyānī állam egy erősebb törzsszövetség volt, nem egy szervezett állam, mégis három évszázadig fennmaradt. Ennek a kornak azonban messze ható jelentősége van, hiszen a fennálló észak-afrikai hatalmi helyzet, Marokkó és Tunézia túlsúlya mellett, ekkor kristályosodott ki. Ekkor jön létre az a felosztás, amit ma is ismerünk Marokkó, Algéria és Tunézia közt. Ezek a határok tehát nem tisztán gyarmati hagyatékok.¹³

A Zayyānī államra komoly fenyegetést nem is a gyenge szomszédok, hanem a reconquista után Észak-Afrikára is kiterjedő spanyol támadások jelentették, amelyek során számos part menti várost el is foglaltak. Ez a külső fenyegetés volt az, ami bizonyos egységet tudott képezni a folyamatos beháborúktól szenvedő Zayyānī államnak. Ám épp ez készítette arra a helyi muszlim lakosságot, hogy segítség után nézzen, s a horizonton feltűnő muszlim nagyhatalom, az Oszmán Birodalom oltalmát keresse. Az egész Földközi-tengert meghatározó muszlim–keresztény szembenállás közepette az Oszmán Birodalom támogatta a különböző – vegyes

¹¹ NAYLOR–HEGGOY 1994, 5–6.

¹² NAYLOR–HEGGOY 1994, 7–10.; LAPIDUS 1988, 37–45.

¹³ NAYLOR–HEGGOY 1994, 7–10.; LAPIDUS 1988, 390–409.

hátterű – muszlim kalózkodók, akik sorra megtelepedtek a mai Algéria part menti városaiban. Köztük a leghíresebb Hayr ad-Dīn Barbarossa volt,¹⁴ aki Algériában valódi nemzeti hőssé vált. Amikor 1554-ban Tlemcen is elfogadta az oszmán fennhatóságot, a helyi állam megszűnt. Az oszmánok segédcsoportokat küldtek Algériába, amely észak-afrikai hatalmuk hídfője lett, a kalózkodók pedig sikerrel tartóztatták fel a keresztény terjeszkedést.¹⁵

Egy új igazgatási és társadalmi struktúra jött ekkor létre, lefektetve a későbbi fejlődés alapjait. Az egész algír tengerpart egyetlen oszmán kormányzó, a dej irányítása alá került. Az ő uralma az arab tartományi kormányzókon és oszmán parancsnokokon, a bejeken nyugodott, akik a part menti városokban általában a hajóskapitányok voltak. Ők együtt képezték a Dīwānt, az államtanácsot. Vidéken és a déli területeken a lakosság saját vezetőik irányítása alatt élt, akik vagy valamely berber törzs fejei voltak, vagy adott szúfi rendek mesterei. A 13. századtól ugyanis mind több szúfi – az iszlám ezoterikus, népi ág – rend alakult a központi irányítást nélkülöző belső területeken. 1689-ig Hayr ad-Dīn Barbarossa és leszármazottai irányították Algériát, amikor is a helyi előkelők fellázadtak. Innentől a dīwān saját tagjai közül választotta a dejt, az oszmán fennhatóság névlegessé vált, a központi államigazgatás is szétesett. Egészen a francia hódításig a terület a kalózkapitányok és helyi hatalmasságok irányítása alatt álló városok laza halmaza volt.¹⁶

Az 1830-ban kezdődött francia expanzióknak számos oka volt. A francia gazdasági igények motiválták a gyarmatosítást, amely új, könnyen elérhető és jövedelmező területeket keresett. Erős központi hatalom hiányában az észak-afrikai partvidék könnyű célpontot jelentett. A restaurált francia monarchiát ugyanakkor belső pangása is motiválta a könnyű sikert ígérő katonai vállalkozásra.

Mint ahogy azonban a megelőző századokban Algéria híján volt a központi állami intézményeknek, ez szükségképpen sporadikus, a franciák által megosztható volt. Az érdemi ellenállás a szúfi Qādiriyya rend és annak feje, ‘Abd al-Qādir Muḥī d-Dīn irányításával kezdődött 1832-ben. Vezetése alatt – számos helyi törzset megnyerve – sikeres ellenállás bontakozott ki, amelyet Marokkó is támogatott. Az ellenállás egészen 1847-ig tartott. Ekkor ‘Abd al-Qādir elfogták, és Franciaországba, majd Damaszkuszba száműzték. Történelmi szerepe megkerülhetetlen, mert bár az általa irányított függetlenség rövid életű volt, az első modern kori példája az önálló algír állami gondolatnak: első alkalommal egyesült ugyanis arab és berber az iszlám zászlaja alatt. Ugyanakkor az algír nemzeti gondolat – később sokszor visszakösző – hiányossága is jól kitapintható volt: az egységet ugyanis az ellenséggel szembeni összefogás, nem pedig egy közös vízió jelentette, s az átmeneti győzelmek után szükségképpen jelentkezett a belső megosztottság és a pangás.¹⁷

‘Abd al-Qādir bukása után a francia hatóságok folyamatosan törtek előre. 1848-ban Algériát Franciaország részének nyilvánították, a közösségi földeket elkobozták. Több kisebb próbálkozás után 1870–1871 folyamán általános felkelés kezdődött, amelyet a francia erők letörtek. A francia berendezkedés ekkor kezdődött meg a maga teljességében. Az addig kivételezett törzsek privilégiumait és földjeiket elvették. Óriási számban jöttek európai telepesek, akiknek csak egy része volt francia, nagy számban költöztek ide olaszok, spanyolok és máltaiak.

¹⁴ Valójában egy testvérparról, Urūğ és Hiḍr Barbarossáról van szó, akik közül a fiatalabb, Hiḍr szerzett nagyobb hírnevet magának bátyja halála után.

¹⁵ NAYLOR–HEGGOY 1994, 7–10.; ROGERSON 2009, 7–10.

¹⁶ LAPIDUS 1988, 409–413.; ROGERSON 2009, 148–164., 273–288., 341–366.

¹⁷ NEYLOR–HEGGOY 1994, 10–13., 51–55.; LAPIDUS 1988, 680–682.

Az őslakosság a 19. század végére harmadára esett vissza a háborúk, az éhínség és a betegségek miatt. Minthogy a földeket elvették, az oktatási rendszert addig működtető szúfi rendek elvesztették gazdasági létalapjukat, így a hagyományos muszlim alap- és középfokú oktatás gyakorlatilag megszűnt. 1883-tól kezdték meg a helyi, francia mintájú alapfokú oktatás megszervezését, amely a francia jelenlét egész ideje alatt rendkívül gyenge volt. Arra azonban ez a rendszer alkalmas volt, hogy kineveljen egy új helyi értelmiséget, amely – elveszítve gyökereit – francia mintájú oktatásban részesült, majd szakmát szerezve a gyarmati közigazgatás és infrastruktúra működtetője lett.¹⁸

Az algír politikai gondolkodás csak a 20. század elején indult el újra, három jól megkülönböztethető irányvonal mentén. Az első csoportot a francia iskolákban tanult új elit képezte, s célja eredetileg a francia társadalomba való teljes beolvadás volt, és csak ennek sikertelensége után kezdte el megszervezni önmagát.¹⁹

A második csoport a diaszpórában tanult algír értelmiségből alakult meg, amely 1926-ban hozta létre a L'Étoile Nord Africaine-t Mašālī al-Hāġ, egy oszmán értelmiségi vezetésével. A francia kommunisták támogatásával ez a mozgalom sokkal inkább egy társadalmi programot hirdetett, elsősorban a középosztályra és munkásságra építve, s csak idővel nyert pánarab színezetet. Ők sem Algériában, hanem sokkal inkább egy önálló, arab indentitású Észak-Afrikában gondolkodtak. 1937-ben jött létre belőlük kiválva a Parti du Peuple Algérien, amely eredetileg önálló algír parlamentet és a teljes közigazgatás arab kézbe vételét követelte, majd folyamatosan tolóddott el a függetlenség és a katonai jelenlét felszámolásának igénye felé. Az ideológiai ellentétek ellenére a fentebbi csoportok összeolvadása alapozta meg a függetlenséget kivívó fiatal nacionalisták mozgalmát. Ők 1943-ban tették közzé Farhāt ‘Abbās művét, az Algír Nép Kiáltványát, amely már nyíltan független Algériát és arab irányítást követelt. 1947-ben Mašālī al-Hāġ vezetésével létrejött a Mouvement pour la Triomphe des Libertés Démocratiques, amely már sikerrel egyesítette az algír nép szélesebb köreit és az értelmiséget. A francia hatóságok kompromisszumra való készsége és a kialakult politikai állóháború miatt azonban – a második világháború utáni pánarab és a gyarmatosítás elleni hangulatot meglovagolva – a mozgalom szétszakadt, és létrejött belőle a Front de Libération Nationale (FLN), amely fegyveres úton akarta elérni a függetlenséget.²⁰

A harmadik csoport külön úton haladt, és vallási jelleget öltött ‘Abd al-Ĥamīd bnu Bādīs vezetésével, aki a tuniszi Zaytūna, majd a kairói al-Azhar egyetemen tanult, később pedig Mekkában. Itt találkozik először a salafi nézetekkel, amelyeket részlegesen magáévá tett, majd visszatérve Algériába 1932-ben saját mozgalmat alapított. Ez volt a Muszlim ‘Ulamā’ Szövetsége, amely saját arab nyelvű lapot és széles körű társadalmi mozgalmat indított. Elítélte a hagyományos szúfi vallási elitet, a franciákkal való együttműködést és a beolvadást. Ő fogalmazta meg először Algériában, hogy a muszlim lakosság semmiképpen sem lehet francia, így szükségképp le kell válnia Franciaországról. Gondolkodásának alapját azonban a vallás és – eltérően az első két csoporttól – nem a nemzet vagy egy társadalmi üzenet adta. A mozgalom igazi hatásai később mutatkoztak meg, az 1980-as és 1990-es években, amikor – felváltva a hagyományos szúfi felfogást – az a szárba szökkenő fundamentalizmus bázisává vált.²¹

¹⁸ NEYLOR–HEGGOY 1994, 13–17.; LAPIDUS 1988, 682–684.

¹⁹ NEYLOR–HEGGOY 1994, 18.; LAPIDUS 1988, 686–687.; ABBAS 1984.

²⁰ NEYLOR–HEGGOY 1994, 18.; LAPIDUS 1988, 687.

²¹ NEYLOR–HEGGOY 1994, 18–19.; LAPIDUS 1988, 687–690.

Bár az 1954 és 1962 közt tartó függetlenségi és polgárháború olyan kiterjedt téma, amelynek érdemi kifejtésére itt nincs keret, mégis kiemelendő pár mozzanat. Az FLN és katonai szárnya már sorai között tudott minden olyan fontosabb személyt, aki Algériában 1962 után politikai szerepet játszott. A politikai szárny vezetője Bin Balla, míg az ellenállási hadsereg feje Bū Madyan volt, akik később mindketten Algéria elnökei lettek. A felkelők gerincét a francia hadseregben szolgált, majd onnan elmenekült algír katonák adták, akik Tunéziában és Marokkóban szervezték meg központjaikat, majd csapataik Egyiptomban és Szíriában kaptak kiképzést. A küzdelem tehát széles arab támogatást tudott maga mögött. Szokás ezt a harcot egysíkúan arab–francia küzdelemként leírni, ez azonban hamis képet ad. A függetlenségi háború ugyanis egy kétirányú polgárháború is volt. Az FLN nemcsak a francia hatóságok és telepések ellen küzdött, de egyben a velük együttműködő arab riválisaival is. Ez szabályos polgárháború volt az arab–berber lakosságon belül is, s tétje részben már a függetlenség utáni hatalom volt.²²

A brutális harc eredménye az 1961-es népszavazás, majd az 1962-es éviani egyezmény lett az FLN képviselői és a francia állam közt. Ennek értelmében Algéria független állammá vált. A függetlenségi háború óriási hegeket hagyott mindkét társadalomban, megalapozva ezzel az algírok ellenérzését – és olykor gyűlöletét – a franciákkal szemben.

A függetlenség kivívásakor az FLN és a régi vezetők személyében egy alapvetően szekuláris, francia neveltetésű baloldal uralta a politikai teret. A teljes államgépezetet és a gazdaságot alapjaitól fogva úgy kellett felépíteni – ellentétben Tunéziával és Marokkóval –, hogy nem voltak folytatható intézményi hagyományok, sem pedig francia segítség. Az országban hamar kettős hatalom alakult ki: az állam és a párt élén Aḥmad Bin Balla és egy radikális idealista kör állt, míg a hadsereg élén Huwārī Bū Madyan és a pragmatisták.

1963 végén Bin Balla átvette a hatalmat, kiszorítva, majd hamarosan letartóztatva a régi elitet. Válaszul a hadsereg 1965-ben puccsal leváltotta Bin Ballát, aki házi őrizetbe került, és az új elnök Bū Madyan vezérkari főnök lett (1965–1978).²³ Vele a pragmatisták és a reformisták vegyes szövetsége vette át a hatalmat. Az új irányvonal célja egy erős hazai gazdaság, egy stabil hadsereg és a szilárd arab identitás kiépítése volt. Ezek érdekében egypárti uralom jött létre. A hadsereget átszervezték, folyamatosan kiszorítva a függetlenségi háború veteránjait, helyüket pedig Franciaországból hazatérő algír tisztek vették át. A mezőgazdaság talpra állítása érdekében felhagytak az erőszakos kollektivizálással. 1971-ben államosították az addig a franciák által birtokolt olajszeztort, az így befolyó jövedelmeket iparosításra fordították. Mint-hogy azonban az ennek alapját jelentő szakképzett munkaerő és vállalkozói réteg hiányzott, a fejlesztések motorja egyre inkább a hadsereg, bizonyos tábornoki körök és holdudvaraik lettek. Amíg Bū Madyan élt, ezek a csoportok ellenőrizhetők voltak, ám a jelenség hátulütője világosan látszott 1978 után, s ez mind a mai napig kísérti Algériát. Megindult az oktatás széles körű kiépítése, vele pedig az arabosítás.²⁴

Amikor Bū Madyan meghalt, az FLN megosztott volt a keményvonalas baloldaliak és a nyitást szorgalmazó liberálisabb ág között. A királycsináló Bū Taḥfīqa lett, így 1978-ban elnökké választották a függetlenségi háború egyik veteránját, a gyengének, de liberálisnak ismert Šadlī bin Ġadīd-ot (1978–1992), aki ideális kompromisszumnak tűnt. Ám az 1970-es évek végén már jelentkeztek a gondok. Amikor az olajválságok után az olaj ára zuhanni kezdett,

²² LAPIDUS 1988, 691–694.; NEYLOR–HEGGOY 1994, 21–30.

²³ NAYLOR–HEGGOY 1994, 30–32., 100–102.

²⁴ NAYLOR–HEGGOY 1994, 32–35., 133–136.; *Huwārī Bū Madyān... tā'ir tabnī dawla* (2014).

az állam hirtelen óriási jövedelemkieséssel találta szemben magát, ez pedig erősen sújtotta a szociális rendszert. A szocialista, szekuláris és államközpontú építkezés csődjé az 1970-es években az egész arab világot elérte, helyzetbe hozva a fundamentalizmust. A vezetés az 1980-as években a politikum és a gazdaság liberalizációjával próbálkozott, s amikor 1988-ban kitortek az első tömegtüntetések, eljött a cselekvés ideje. 1988-ban az ország új alkotmányt kapott, amely immár megengedte más pártok működését és a szabad választásokat. Bár rengeteg új párt alakult, az FLN nem tartott konkurenciától. Úgy fogta fel, hogy az 1989-ben alakult Iszlám Üdvfrontot (Front Islamique du Salut, FIS)²⁵ maga mellé emelheti, növelve társadalmi bázisát. Az 1990-es önkormányzati választások azonban sokkoló eredményt hoztak. A FIS többségbe került, és hirtelen nyilvánvaló lett, hogy a fundamentalista körök beágyazottsága igen erős. A FIS nemhogy nem lett az FLN másodhegedúse, de még az is kétségessé vált, hogy az FLN egyáltalán kormánytényező maradhat-e. Amikor az 1991-es választások első fordulójában a FIS ismét tarolt, igazán közel-keleti válasz született: a változástól leginkább fenyegetett hadsereg átvette a hatalmat, törölte a választásokat és betiltotta a FIS-t. Vezetőit letartóztatta, az elnököt lemondatták, és rövid átmenet után létrejött a Legfelsőbb Államtanács, Muḥammad Bū Diyāf vezetésével. Amikor ő 6 hónappal később merénylet áldozata lett,²⁶ kitorrt a polgárháború a hadsereg és a FIS támogatói között. Tömegesen áramlottak haza az Afganisztánt megjárt algír fiatalok, velük pedig a muszlim világ minden részéből érkező fundamentalisták. Bár az elnöki posztot 1995-ben al-Yamīn Zarwāl tábornok (1995–1999) vezetésével helyreállították, a rendkívüli állapot 2011-ig, a kaotikus viszonyok pedig a 2005-ös amnesztia-népszavazásig fennmaradtak. A válság elsődleges oka volt, hogy a hadsereg, amely átszötte a gazdaságot, semmiképpen nem engedhetett meg egy teljesen más vezetést. Ugyanakkor csak katonai eszközökkel az ellenállást nem lehetett felszámolni, még akkor sem, ha a liberalizálás 1991 után nem tűnt reálisnak. A FIS vezetősége ugyanakkor 1991 eredményein felbuzdulva nem érte be kevesebbel a teljes győzelemmel, a szélsőségesek számára pedig a harc maga lett a cél. A lakosság mérhetetlen szenvedése után a feleknek ki kellett merülniük a kompromisszumhoz. Komoly segítséget jelentett az is, hogy a jugoszláv, majd csecsen háborúk miatt a terroristacsoportok és szponzorai számára Algéria elvesztette vonzerejét.²⁷

1999-ben Bū Taflīqa a konszolidáció jegyében lett elnök. A FIS vezetőinek és támogatóinak nagy része amnesztiában részesült, a hadsereget pedig visszafogták. Ennek érdekében több korábbi tábornokot nyugdíjazott az elnök, vagy félreállított, ugyanakkor a tábornoki kar létszámát sokszorosára emelte, főként fiatal, hozzá hűséges tiszték kinevezésével. A többpártrendszer és a viszonylagos politikai szabadság helyreállt, ugyanakkor a kontroll megmaradt azon a szinten, hogy az elnök és az FLN helyzete továbbra is kikezdetlen. 2004 és 2009 között indult el a gazdasági helyreállítás, amelyre az ismét megnövekedett olajbevételek teremtettek alapot. Ezek a programok komoly sikereket mutatnak, ugyanakkor a tábornoki kar szerepe mind a mai napig komoly ballaszt. 2009-ben még módosították az alkotmányt, hogy Bū Taflīqa harmadszor is elnök lehessen, de ez a ciklus már egyértelműen a hanyatlásról szólt: romló egészsége miatt a napi ügyeket egyre inkább a testvére, Sa'īd vette át, míg a hatalom a tábornokok kezébe csúszott vissza. 2011-ben az arab tavasznak nevezett fundamentalista

²⁵ A FIS-ről és az algériai terrorszervezetek kialakulásáról kiváló ismertetőt ad al-Mabrūk 'Abaša, aki maga is aktív tagja volt a tunéziai an-Naḥḍa iszlamista pártnak. Lásd: ABAŠA 2012.

²⁶ A merénylet egy nyilvános előadáson történt, háttere máig vitatott. A merénylet felvétele: <https://youtu.be/BEVpkr4h2fQ> (A letöltés dátuma: 2019. 07. 21.)

²⁷ NAYLOR–HEGGOY 1994, 35–41.; WERENFELS 2007, 44–79.

hullám új polgárháborúval fenyegetett. 2014-ben bejelentették Bū Taffīqa visszavonulását, ám mégis indult a választásokon, és megkezdte negyedik ciklusát. Mindez a politikai osztály tehetetlenségét mutatja, hiszen a konszolidációhoz szükség volt rá, ám utódlása megoldatlan. A tábornokok közt a felszín alatt megindult a küzdelem az utódlásért, amire utal az is, hogy 2015-ben a titkosszolgálatokat 1991 óta irányító Muḥammad Madyan lemondott.²⁸ A gazdasági és fejlesztési programok is lelassultak az utolsó ciklusra, és féltő, hogy Bū Taffīqa halálával olyan belharc indul a hadseregen belül, ami polgárháborúba viheti az országot.

Algéria külpolitikája és kilátásai

Az algír külpolitikának három meghatározó, egymással szorosan összefüggő dimenziója van. Ezek az algír–francia kapcsolatok, az arabközi politika, illetve az afrikai szerep. Ezek prioritásait elvben a köztársasági elnök, ám a valóságban a mögötte álló katonai és gazdasági érdekkörök határozzák meg.

A francia kapcsolatokat 1978-ig ellenséges és hideg viszony jellemezte. Történelmi okokból a retorika ellenséges volt, ám minthogy Franciaország és Olaszország voltak a legfontosabb kereskedelmi partnerek, így a velük való szakítás sosem volt teljesen lehetséges. Bin Ġadīd elnöksége óta ez egy hideg pragmatikus viszonyra szelődött, amelynek értelmében megengedik a francia befektetéseket. Algéria mára nemcsak Franciaország legfontosabb energetikai ellátója, de egyben fegyveriparának egyik legkomolyabb piaca is. A francia technikai segítség mára elfogadottá vált, tetten érhető a fegyvervásárláson túl az olajiparban vagy az algíri metróépítésben. Ez azonban nem egyirányú függőség, mert mind ipari, mind haditechnikai eszközökben komolyan vásárol, mégpedig a legkülönbözőbb piacokról. Mindezt ma Algír két irányban hasznosítja. Minthogy tudatában van olyan francia szándékoknak,²⁹ amelyek fenyegetik az állam stabilitását, így ezek a kapcsolatok egyben azt a célt is szolgálják, hogy inkább tegyék érdekeltté Párizst a stabilitásban, mint a politikai átalakításban. Algériát a függetlenség óta minden francia aktivitás aggasztja, azt a gyarmati jelenlét meghosszabbításaként értelmezi. Már a líbiai beavatkozás és a tunéziai politikai átalakulásban való részvétel is aggasztó volt – ahogy minden térségbeli államot aggaszt a 2010 óta megélénkült nyugati jelenlét a Közel-Kelet egész térségében –, de a mali misszió, és az azt kísérő nyomás, azt jelezte Algírnek, hogy Párizsnak komoly regionális tervei vannak. A mali missziót követő migrációs hullám komoly nehézség. Ám a 2017-es terv, amely szerint a Száhel-országok terrorellenes szövetsége keretében Franciaország és az Egyesült Államok katonai támaszpontokat telepít az algír határra, már közvetlen fenyegetésként jelenik meg.³⁰ Komoly aggodalmat okoz, hogy – diplomáciai forrásokra alapozva – hírek kaptak szárnyra, amelyek szerint e két ország Algéria feldarabolásával, vagyis a szíriai forgatókönyvvel számol.³¹ A feltételezések arra koncentrálnak, hogy a terrorellenes akciók növelik a migrációt Algéria felé, és ez gyengítené, válságba taszítaná az országot, ami újraindíthatná az 1990-es évek belső válságát. Ez pedig külső beavatkozást hozhatna magával. E tervben többször is felmerült Izrael neve, amely – ismerve Algéria hagyományosan stabil kiállását a palesztin kérdésben – különösen meggyőzőnek, egyben

²⁸ *Al-Ġazā'ir: Maḡā al-Ġanarāl Tawfīq... fa-mādā 'an al-Marḡala al-Muqbila* (2015).

²⁹ FAKIH 2017.

³⁰ *Huddirat minhu l-Ġazā'ir: Muḡaḡaḡat fīransī lit-Taḡarruk al-'askarī fī s-Sāḡil al-Ifriqī* (2018).

³¹ *Muḡaḡaḡat Amrīkī li-Taḡsīm al-Ġazā'ir* (2018).

riasztónak hat.³² Bár ezt sokat hajlamosak paranoiaként szemlélni, mindenképpen fontos megérteni, hogy Algéria ma így számol, lépéseit ez vezérli. A 2018 nyarán pedig hirtelen megélenkült a médiafigyelem, amely a migráció elősegítését, egyben a határörizet fellazulását szorgalmazza, alátámasztani látszik ezt az aggodalmat.³³ Ezek a folyamatok pedig immár a szomszédokat is foglalkoztatják.³⁴ Algéria tehát ma egyrészt a fegyvervásárlásokkal és a befektetések elfogadásával a „jó és stabil vásárló” képét igyekszik nyújtani, amivel érdekeltté teheti az esetleges beavatkozókat a jelen helyzet fenntartásában, másrészt rohamosan fegyverkezik arra az esetre, ha ez a számítás nem válik be.

Az arabközi politikában Algéria 1965–1991 között, illetve 2008 után játszott igen aktív szerepet. Algír meghirdetett politikai célja a stabilitás fenntartása, az arabközi ügyek felkarolása és a be nem avatkozás voltak. Ennek jegyében az algír diplomácia minden arabközi konfliktusban igyekszik aktív közvetítő lenni. Ez számos esetben igen eredményes volt. Ilyen volt az 1975-ös algír egyezmény Irak és Irán között, az algír közvetítés az iráni túszedrámban 1980-ban vagy a legutóbb, Aḥḍar Ibrāhīmī volt külügyminiszter főtárgyalói szerepe (2012–2014) a szíriai konfliktusban. A legtöbb esetben az algír felfogás a megegyezést, az arabközi egyeztetést és lehetőleg a külső hatalmak kizárását célozza. 2011 óta e szerep homlokterébe az arab tavasz került. Algéria a tunéziai és a marokkói változásokat semlegesen kezelte, míg Líbiában nem volt hajlandó elismerni kormánynak a lázadó csoportokat. Ugyanígy a gyors eredményt hozó egyiptomi változást is semlegesen, majd a 2013-as katonai váltást örömmel nyugtázta. Szíriában stabilan kiállt a kormány mellett, számos alkalommal segélyeket küldve a lakosságnak.³⁵ Mindezen lépések mögött az a felfogás áll, hogy meg kell akadályozni a káoszt, amely idővel begyűrűzhet Algériába. Ez a félelem 2014 óta fokozottan igazolódik. Folyamatos betörésekkel kell szembenéznie Tunézia³⁶ és főként Líbia felől, ám a távolabbi válságok – mint amilyen Szíria vagy Irak – is azzal fenyegetnek, hogy szélsőséges algír elemek szerveződnek ott komoly erővé, akik idővel hazatérhetnek. 2013. január 16-án az al-Káida helyi szárnya, egy algír terrorista, Muhtār Bil-Muhtār vezetésével, megszállta az ország egyik legfontosabb gázkitermelő központját, ‘Ayn Amināst, számos algír munkást és külföldi mérnököt ejtve túsul. Négy nappal később a különleges erők lerohanták a telepet. Bár a túsok javát kiszabadították, külföldi meghalt, a terroristák egy része pedig el tudott menekülni.³⁷ Az incidens jól mutatta, hogy a destabilizáció újra aktivizálhatja az 1990-es években gondot jelentő fundamentalista csoportokat.

Algéria Afrika-politikája szinte azonos az arabközivel, ám bizonyos országok és ügyek prioritást élveznek. Az 1990-es években megélenkülő mali és nigéri berber válságok alatt Algír kiemelt és sikeres közvetítő szerepet vállalt.³⁸ Ezek a kérdések szintén kiújultak a 2012-es mali válság után, amikor a tuareg csoportok önálló államot próbáltak meg létrehozni. Algéria, bár komoly francia nyomás alá került, hogy katonailag támogassa Párizst a beavatkozásban, ennek nem tett eleget. Ennek oka kettős. Egyrészt el akarta kerülni, hogy hadseregét egy

³² FAKIH 2017.

³³ Algeria halts refugee expulsions to Sahara after outrage 2018. Ez ugyan csak egy példa, 2018 nyarán azonban a brit, de főleg az Arab-öböl arab nyelvű sajtóját gyakorlatilag napi szinten árasztották hasonló beszámolók.

³⁴ LAMZOUWAQ 2017.

³⁵ *Irsāl awal daf’a musā’adā ḡazā’iriyya ilā Sūriya* (2013).

³⁶ *Al-ḡayš al-ḡazā’irī yatašaddī li-muḥāwalat tasallul irhābiyya min Tūnis* (2016).

³⁷ *Al-Qiṣṣa l-Kāmila lil-Huḡūm ‘ala Qā’idat ‘Ayn Aminās* (2013).

³⁸ ACHOU (s. a.)

olyan válságban kösse le, amely sok erőt igényel, ám az eredményeket a francia jelenlét miatt nem tudja irányítani. Ugyanakkor nem akarta megosztani erőit, amikor a líbiai és a tunéziai határok biztosítása elsődleges prioritás. Így fokozta jelenlétét a mali határ mentén, utat engedett a francia csapatoknak, de érdektelenséget jelentett be.

Az ország regionális ügyekben mindig igyekezett Marokkó ellen megnyerni Tunézia és Mauritánia támogatását, ám amikor az 1980-as években az állam meggyengült, Marokkó sikerrel javította helyzetét, és hozta létre 1989-ben az Arab Magrab Uniót, amely egy laza gazdasági szövetség lett, alapvetően a marokkói külpolitikai érdekek szolgálatában. Ennek realitása azonban az utóbbi években már igen kétséges, és még Marokkó is kifejezte annak céltalanságát.³⁹

A 2010-es évektől Algéria legkomolyabb regionális partnere Törökország lett, amely növekvő mértékben valósít meg tőkeberuházást az egész térségben. Ankara gazdasági térnyerésének legfontosabb szigete ugyanakkor egyre inkább Algéria. Az egyre szorosabbá váló kapcsolatot jól mutatja a TIKA – Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Török Együttműködési és Egyeztetési Hivatal – fokozódó aktivitása és Recep Tayyip Erdoğan török elnök 2018. márciusi látogatása. Ennek során a két fél több tucat egyezményt kötött a katonai együttműködéstől a gazdaság számos szektoráig.⁴⁰

Összességében elmondható, hogy a Szovjetunió összeomlásával Algéria elvesztette a szocialista blokkal ápoltságot, majd saját belső gondjai miatt kénytelen volt újraértékelni kapcsolatait. Mára célja elsősorban biztonságának megőrzése és a konfliktusoktól való távolmaradás. Ezért tért ki a líbiai és mali kalandok elől és igyekszik segíteni a tunéziai stabilitást. Politikájának kettőssége 1962 óta abban áll, hogy hangoztatott céljai és felfogása szöges ellentétben állnak gazdasági realitásaival. Gazdasága ugyanis szinte teljesen az olaj és gáz exportjára épül, és csupán pár nyugati ország felé. Algéria tehát a vihar elvonulását várja, és eddig sikerrel veszi az akadályokat. A hadsereg létszáma, felszereltsége, morálja és társadalmi támogatottsága olyan szinten van, ami biztató képet mutat.⁴¹ Ugyanakkor, akár csak a belpolitika terén is, itt sem tudni, mi következik Bū Tafīqā halála után. A hatalomváltást övező esetleges belső gyengeség ugyanis teret adhat a fundamentalizmus megerősödésének. Feltételezve pedig, hogy komoly külső szándékok vannak Algéria ellen, mindez a mostani stabilitásra negatív fényt vet. Függetlenül attól, hogy ebből mennyi látszik és mennyi látszik reálisnak, Algéria a fenyegetéssel számol, ami erősen foglalkoztatja is az algír sajtót és politikai közbeszédet.

Algéria kapcsolatai Magyarországgal⁴²

Magyarország közel-keleti politikáját a második világháború után alapvetően határozta meg a bipoláris szembenállás. Az Algériával való viszony éppen ezért kifejezetten szoros, sokszor

³⁹ Ittihād al-Mağrab al-‘Arabī... al-Ahdāf wa al-Haykal at-Tanzīmī (2018).

⁴⁰ *Ardoğān: “Makān al-Ġazā’ir kabīr fī qulūbinā”* (2018).

⁴¹ LOUATI 2017.

⁴² Ez az alfejezet Nagy Georgina – a témában hiánypótló – doktori disszertációján és a szerző dr. ‘Abd al-Qādir Dehendī-vel, az Algériai Demokratikus Népköztársaság nagykövétével – 2018. március 12-én – folytatott interjúján alapszik. A térség és kifejezetten Algéria tekintetében kiemelendők J. Nagy László munkái, aki számos kötetet publikált Észak-Afrika és az ottani magyar jelenlét témájában. Lásd: NAGY 2016.

bizalmi jellegű volt, és ez nem merült feledésbe algír oldalon, ezért máig jól kamatoztatható (lenne). Magyarország már az 1950-es évektől aktív támogató szerepet vállalt Algéria kérdésében. 1954 májusában a Magyar Rádió arab nyelvű műsorokat indított, amelyeket kifejezetten az észak-afrikai országok felé sugárzott, támogatandó az az évben kezdődött algír forradalmat. Szoros kapcsolat épült ki a magyar kormány és az FLN között, aminek következtében Magyarország algír közkatonákat és tiszteket fogadott be, ezek orvosi ellátását biztosította. Ugyanezen időszakban számos diák érkezett hazánkba, akik csak a felszabadulás után térhettek haza. A hivatalos diplomáciai kapcsolat felvételére azonban csak 1962 márciusában került sor, a hivatalos elismerésre pedig április 7-én, hiszen Budapest nem hozhatta kellemetlen diplomáciai helyzetbe Moszkvát egy illegitim szervezet felkarolásával. A magyar vezetés elsődleges szövetségese Bin Balla lett, ezért 1962. november 5-én kormánydöntés született magyar nagykövét kinevezéséről, Mátyás László személyében, aki még december 15-én átadta megbízólevelét. Magyarország tehát már a függetlenség évében követséget nyitott Algériában.

Az első hivatalos delegáció magyar részről látogatott Algériába 1962 októberében, s meg egyezés született 30 algír szakmunkás kiképzéséről, illetve egy 72 fős magyar orvosi személyzet Algériába küldéséről. Algír részről az első látogatásra 1966-ban került sor egy kulturális delegáció formájában. A kétoldalú kapcsolatok a szocialista időszak alatt végig szorosak voltak. 1971-ben született döntés egy algír–magyar vegyesbizottság felállításáról, amely kétévente ülésezett 1984-ig. Ekkortól, egészen 2012-ig, nem működött vegyesbizottság. A kapcsolatok az 1980-as években folyamatosan lazultak, majd 1991-től névlegessé váltak, amelyben mindkét oldalnak komoly felelőssége volt. A magyar rendszerváltás lekötötte a belső erőket, és az arab világ prioritása a külpolitikai átrendeződésben teljesen elveszett, komoly gazdasági károkat okozva. Algír oldalon pedig az 1991-től kezdődő polgárháború kötötte le az erőket.

A helyzet a 2000-es évek végén, kifejezetten 2010 után, indult ismét rohamos javulásnak. 2007. június 2-án Sólyom László személyében először járt magyar államfő Algériában, ami már a kapcsolatok javulását jelezte. A köztársasági elnököt a legnagyobb katonai tisztelettel fogadták.⁴³ 2012-ben született döntés a magyar–algír vegyesbizottság újbóli felállításáról, amelyet mindkét oldalról a vidékfejlesztési, illetve a mezőgazdasági miniszter elnökölt. Ennek első ülésére 2015. szeptember 8–9-én került sor, majd a másodikra 2017. december 5-én, illetve 6-án. 2016. szeptember 15-én az Algír Légitársaság közvetlen járatot indított Budapest és Algír között. 2017 januárjában pedig Szijjártó Péter személyében 34 év után először járt magyar külügyminiszter az arab országban.⁴⁴ A jelenlegi kapcsolatok folyamatosan javulnak. Gazdaságilag elsősorban a mezőgazdaság, a vízgazdálkodás és a technológia áll a kapcsolatok homlokterében, míg politikailag a biztonsági együttműködés. Magyarország ugyanis biztonsági partnerként tekint Algériára, mint olyan országra, amely hatékonyan képes fékezni az Európára nehezedő migrációs nyomást.

Fontos az oktatási és kulturális együttműködés is. Nagyszámú magyar orvos és mérnök dolgozott Algériában a szocialista segítségnyújtás jegyében, és számos algír diák tanult Magyarországon. Az oktatás 2015 után új lendületet kapott a Stipendium Hungaricum ösztöndíjjal. Egyelőre azonban algír részről az ösztöndíjak kihasználtsága 50%-os, míg Magyarországról az évi 100 ösztöndíjat még senki nem pályázta meg. A kapcsolatok bővítésére tehát bőven van tér, algír részről pedig komoly fogadókészség is mutatkozik erre.

⁴³ *Kiemelt tisztelettel fogadták Sólyom Lászlót Algériában* (2007).

⁴⁴ *Gazdasági és biztonsági érdek is az együttműködés erősítése Algériával* (2017).

Felhasznált irodalom

- ABAŠA, al-Mabrūk (2012): *Al-Ḥarakāt al-Islāmiyya fī l-Ġazā'ir bayna 1931–1991. Ma' muqārāna bayna ḥarakat an-Nahḍa at-Tūnisīyya wa l-Ġabha l-Islāmiyya lil-Inqād* [Az iszlamista szervezetek Algériában 1931 és 1991 között. Összehasonlítással a tunéziai an-Nahḍa és az Iszlám Üdvfront között]. Tunisz, aš-Šūrūq.
- ABBAS, Ferhat (1984): *L'indépendance confisquée (1962–1978)*. Párizs, Flammarion.
- ACHOUL, Ali (s. a.): *Ġūstratīġiyyat as-Sāhil al-Ifriqī* [A Száhel-övezet geopolitikája]. Algír.
- Al-ġayš al-ġazā'irī yatašaddī li-muḥāwalat tasallul irhābiyya min Tūnis* [Az algír hadsereg meghiúsítja egy terroristacsoport beszivárgási kísérletét Tunézia felől] (2016). Elérhető: www.almayadeen.net/news/politics/34789/الجيش-الجزائري-يصدى-لمحاولة-تسلل-مجموعة-ارهابية-من-تونس (A letöltés dátuma: 2017. 12. 20.)
- Al-Ġazā'ir: Maḍā al-Ġanarāl Tawfīq... fa-mādā 'an al-Marḥala al-Muqbila* [Algéria: Elment Tawfīq tábornok... ám miről szól a következő fázis] (2015). Elérhető: <https://youtu.be/7M3eqf87Xnw> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 31.)
- Algeria* (2017). Elérhető: www.albankaldawli.org/ar/country/algeria/overview (A letöltés dátuma: 2017. 12. 30.)
- Algeria* (2018). Elérhető: <https://en.climate-data.org/region/1114/> (A letöltés dátuma: 2017. 12. 10.)
- Algeria halts refugee expulsions to Sahara after outrage* (2018). *Al Jazeera*, 2018. 07. 13. Elérhető: www.aljazeera.com/news/2018/07/algeria-halts-refugee-expulsions-sahara-outrage-180713095948485.html (A letöltés dátuma: 2018. 07. 13.)
- Algerian agriculture* (2017). Elérhető: www.minagri.dz/despositif%20de%20soutien.html (A letöltés dátuma: 2018. 04. 12.)
- Al-Huṭūṭ al-Ġawīyya l-Ġazā'iriyya taftaḥ haṭṭ al-Ġazā'ir Budābist* [Az algír légitársaság Algír–Budapest járatot indít] (2016). Elérhető: www.aps.dz/ar/economic/33958-الخطوط-الجوية-الجزائرية-تفتتح-خط-الجزائر-بودابست (A letöltés dátuma: 2017. 12. 20.)
- Al-Muḥābarāt al-Ġazā'iriyya wa taqāfat al-wa'ī l-musbaq* [Az algír titkosszolgálat és a korábbi bölcsesség kultúrája] (2017). Elérhető: www.almayadeen.net/articles/blog/51525-المخابرات-الجزائرية-وثقافة-الوعي-المسبق (A letöltés dátuma: 2018. 01. 10.)
- Al-Qiṣṣa l-Kāmila lil-Huḡūm 'ala Qā'idat 'Ayn Aminās* [Az 'Ayn Aminās támaszpont megtámadásának teljes története] (2013). Elérhető: www.echroukonline.com/ara/articles/154758.html (A letöltés dátuma: 2018. 04. 11.)
- An-Našāṭ al-Iqtisādī wa t-Tašġīl wa l-Baḡāla – 2015* [A gazdasági aktivitás, foglalkoztatás és munkanélküliség – 2015] (2017). Elérhető: www.ons.dz/IMG/pdf/emplar0915.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 03. 21.)
- Ardoġān: "Makān al-Ġazā'ir kabīr fī qulūbinā"* [Erdoġan: „Algéria nagy helyet foglal el a szívünkben”] (2018). Elérhető: <https://tv.echroukonline.com/article/اردوغان-مكانة-الجزائر-كبيرة-في-قلوبنا/> (A letöltés dátuma: 2018. 04. 10.)
- Dimoġrāfiyā al-Ġazā'ir – 2014* [Algéria demográfiája] (2012). Elérhető: www.ons.dz/IMG/pdf/DonneesStatEmploarab2012_-2.pdf (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)
- Ethnic Groups in Algeria* (s. a.). Elérhető: www.worldatlas.com/articles/ethnic-groups-in-algeria.html (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)
- ФАКИН, Muhammad Ali (2017): *Mu'āmara Firansiyya-Isrā'īliyya li-Iġrāq al-Ġazā'ir bi-Malāyīn al-Lāġ'iīn bi-Ḥudūd 2030* [Francia–izraeli összeesküvés, Algériát sok millió menekülttel árasztják el nagyjából

- 2030-ra]. *Al Mayadeen*, 2017. 07. 22. Elérhető: www.almayadeen.net/news/politics/716525/مؤامرة-فرنسية-إسرائيلية-لإغراق-الجزائر-بملايين-اللاجئين-بح (A letöltés dátuma: 2017. 07. 22.)
- Gazdasági és biztonsági érdek is az együttműködés erősítése Algériával (2017). Elérhető: www.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/gazdasagi-es-biztonsagi-erdek-is-az-egyuttmu-kodes-erositese-algeriaval (A letöltés dátuma: 2018. 03. 15.)
- Hašila t-Tiğāriyya l-Hāriğiyya* [A külkereskedelmi mérleg eredménye] (2015). Elérhető: www.andi.dz/index.php/ar/statistique/bilan-du-commerce-exterieur (A letöltés dátuma: 2018. 04. 11.)
- Huddirat minhu l-Ġazā'ir: Muhaṭṭaṭ firansī lit-Taḥarruk al-'askarī fī s-Sāhil al-Ifrīqī* [Felkeltette Algéria figyelmét: francia terv katonai mozgolódásra a Száhel-övezetben] (2018). Elérhető: <http://archive.alchourouk.com/288381/675/1/مخطط-فرنسي-للتحرك-العسكري-في-الساحل-الافريقي> (A letöltés dátuma: 2018. 06. 20.)
- Huwārī Bū Madyān... tā'ir tabnī dawla* [Huwārī Bū Madyān... egy forradalmár államot épít] (2014). Elérhető: <https://youtu.be/xJ59vxjW7Nk> (A letöltés dátuma: 2018. 02. 22.)
- Iqtišādū l-Ġazā'ir wa l-fağwa bayna l-mawārid wa l-inğāzāt* [Algéria gazdasága és a szakadék az erőforrások és az eredmények között] (2013). Elérhető: www.alhayat.com/OpinionsDetails/571023 (A letöltés dátuma: 2018. 01. 10.)
- Irsāl awal daḡ'a musā'adā ġazā'iriyya ilā Sūriya* [Az algír segélyek első részletének kiküldése Szíriába] (2013). Elérhető: www.djazair.com/elkhabar/328915 (A letöltés dátuma: 2017. 12. 30.)
- Ittiḥād al-Mağrab al-'Arabī... al-Ahdāf wa al-Haykal at-Tanzīmī [Az Arab Magrab Unió... Célok és a szervezeti struktúra] (2018). *Al Jazeera*. Elérhető: www.aljazeera.net/specialfiles/pages/da8782d7-a52a-446b-b55e-7e5dae19d48c (A letöltés dátuma: 2018. 01. 31.)
- Kiemelt tisztelettel fogadták Sólyom Lászlót Algériában (2007). *Magyar Nemzet Online*, 2007. 06. 02. Elérhető: <https://mno.hu/kulfold/kiemelt-tisztelettel-fogadtak-solyom-laszlot-algeriaban-452468> (A letöltés dátuma: 2018. 03. 03.)
- LAMZOUWAQ, Saad Eddine (2017): Algeria Suspicious of Macron's Sahel Counter-Terror Plans. *Morocco World News*, 2017. 07. 07. Elérhető: www.morocoworldnews.com/2017/07/222251/algeria-suspicious-macrons-sahel-counter-terror-plans/ (A letöltés dátuma: 2017. 07. 07.)
- LAPIDUS, Ira M. (1988): *A History of Islamic Societies*. Cambridge, Cambridge University Press.
- LOUATI, Mohamed (2017): Isrā'il wa tanāmī l-quwwa l-'askariyya l-ğazā'iriyya [Izrael és a szunnyadó algériai katonai erő]. *Al Mayadeen*, 2017. 02. 16. Elérhető: www.almayadeen.net/articles/blog/778479/اسرائيل-وتنامي-القوة-العسكرية-الجزائرية (A letöltés dátuma: 2018. 04. 10.)
- Muhaṭṭaṭ Amrikī li-Taqsīm al-Ġazā'ir* [Amerikai terv Algéria felosztására] (2018). Elérhető: <http://aljazair.com/مخطط-أمريكي-لتقسيم-الجزائر> (A letöltés dátuma: 2018. 01. 06.)
- Muhaṭṭaṭ Firansī Qadir lil-Zağğ bil-Ġazā'ir fī l-Azama* [Megátalkodott francia terv Algéria válságba tasztítására] (2017). Elérhető: www.dzairpresse.com/33481/ (A letöltés dátuma: 2018. 06. 14.)
- NAGY Georgina (2016): *A független Algéria első évtizede és a magyar kapcsolat, 1962–1971*. (PhD-értekezés) Szeged, Szegedi Tudományegyetem.
- NAYLOR, Philip Chiviges – HEGGOY, Alf Andrew (1994): *Historical Dictionary of Algeria*. London, The Scarecrow Press.
- ROGERSON, Barnaby (2009): *The Last Crusaders: East, West, and the Battle for the Center of the World*. London, Abacus.
- WERENFELS, Isabelle (2007): *Managing Instability in Algeria: Elites and political change since 1995*. London, Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203964682>